

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Bartholomaei Latomi Adversvs Martinvm Bvcerum, de
controuersijs quibusdam ad religionem pertinentibus,
altera plenaq[ue] Defensio**

Latomus, Bartholomaeus

Coloniæ

VD16 ZV 16550

De Dispensatione Evcharistiæ.

urn:nbn:de:hbz:466:1-36746

DE DISPENSATIONE EVCHARISTIAE.
ante causæ ingressum, atq; adeo in principio ipso
occupares lectorem, odiumq; in me ante rei cogni-
tionem accenderes.

DE DISPEN- SATIONE EVCHARI- stiae.

IS depulsis igitur & tanquam
nebulis discussis, integre tecum
atq; aperte venio ad causam, in
qua illud primū abs te peto, ne
me putes in hac defensione mea
vitia vlla clericorum, aut prauas
impiasue consuetudines, si quæ circa religionē ino-
leuerunt, velle defendere. Etenim multa sunt, fate-
or, quæ deformant statum ecclesiasticum, dignita-
temq; eius obscurant, multa quæ male irrepsērūt
in ecclesiam, emendationemq; desiderant, quæ es-
go nunquam dissimulaui, agnoui semper, atque eti-
am cum inuidia mea reprehēdi. Testis est illa ipsa
epistola mea, quæ tibi tantopere displicet. In qua
cum cætera omnia tanquam impia atq; sacrilegā
inseceris, hunc locum tamen, qui me iure conera
offensionem tuam tueri debebat, parum apud te
pona-

DE DISPENSATIONE

ponderis habuisse video. Testes multi, qui iam inde a viginti annis mecum, partim in Germania, partim in Gallia, alijsq; in locis vixerunt, qui quid fenserim re & animo de omni parte quaestionis huius, testari poterunt. Num igitur huc etiam progrediar, ut quæ recta piacq; mihi, quæ salubriter inuecta, in ecclesiam, quæ maiorum auctoritate bene consulta esse videntur, ea ut vituperem? Non possum Buccere, neq; ita natus sum, neque institutus. In cæteris facile obsequar amicis, colam necessitudines, quantumq; fas est, optimo cuiq; morem geram. Hic minime patiar me impediri ciuilibus rationibus, nec committam, ut in hac re tanta plus apud me humanitatis nomen, quam causa religionis veritasq; ipsa valuisse videat. Errare possum, fateor, neq; in hac cõtentione mihi quicquam contra aliorum prudentiam arrogo. Verum illud abs te peto, ne me condemnes prius, quam tuam quoque causam iudicari permiseris. Ego doceri cupio, non a magistro tantum, sed etiam ab aduersario. Tu ne magistrum quidem ferre posse videris, tametsi dissimulas, & optimo cuiq; offers causæ cognitionem, quam apud te tamen certam præiudicatamq; esse, cum ex cæteris scriptis tuis, tum vero maxime ex hoc vltimo libro satis intelligi potest. Sed ad causam.

Tribus

EVCHARISTIAE.

Tribus de rebus omnis mihi tecum controuersia est, de dispensatione eucharistiae, de inuocatione diuorum, & de coelibatu sacerdotum. His quarta in epistola mea accessit, nempe de authoritate ecclesiae, quae ita ad hanc disputationem necessaria est, ut sine ea nihil possis certi ac firmi statuere. Multa tu de his omnibus in libro tuo, nec sollicitius minus quam verbose contra me, ita ut cum singulis propemodum articulis congruere, nihilque intactum reliquisse videaris. Ego tam ociosus non sum, nec tam sollicitus victoriae, ut multa, quae abs te pertractata sunt, quaeque etiam dicta in me intemperantius, negligere aequo animo non possim. Itaque illud propositum est mihi, respondere tantum ad capita ipsa, quae in priori responsione a me disputata sunt, causamque ita agere, ut & confutare tua, & mea confirmare voluisse videar. In quo sane illud abs te peto, ne me putes inflatum opinione doctrinae conari quicquam aduersum te, sed causam per te oblatam agere velle. Etenim exagitasti hanc confessionem positam in epistola mea arbitratu tuo, quodque ego ad gratiam valere volueram, tu ad inuidiam traduxisti. Scripseram enim me sacris literis deditum non esse, eaque confessione, & assiduitate huius studij, & arrogantiae suspicionem a me removebam. Tu contra reposuisti mihi, indignam esse

Propositio totius disputationis.

Bucce. pag. 35.

D docto

DE DISPENSATIONE

docto viro sacrarum literarum ignoracionem. Quasi de his ego aut iactauerim me aliquando, aut eas contempserim, aut nunc etiam contemniam: vosque soli ijs sitis, qui putent sacrarum literarum cognitionem cum cæteris etiam studiis coniungendam esse. Fateor me his literis ex professo deditum non fuisse. Num idcirco negligere eas, ac nullam earum curam habere existimandus sum? Lege quæ sequuntur eodem in loco, quem tu deprauas, & videbis reprehensionis tuæ inciuilitatem. Quid enim communes loci? quid subcisiuæ horæ significant? nisi quod vitare arrogantiam, & de studiis meis, vt par erat, modice loqui volebam. Sed venio ad rem.

Latomi
studia
subcisi-
ua,

De eu-
charis-
tia,

Communione sacram sub vtraque specie receptam defendi, fateor, non ex meo sensu, sed ex auctoritate ecclesiæ, quam minime contemnendam esse putavi. Idem hodie sentio, nec video, cur mihi ab ea sententia recedendum sit, donec tu Buccere docueris, aut errasse ecclesiam, aut in statuendo sapientiores esse te, quam illa, quancumque tam multi in eadem doctissimi sanctissimi homines tanto tempore fuerint. Nec hoc contumeliæ loco accipias velim, quod sapientiam tuam nomino. Scio enim te multis probabilibus argumentis in contrarium niti, scripturas facile & copiose allegare, in quibus neque

EVCHARISTIAE.

neq; acumē ingenij tibi, neq; docti & exercitati ho-
minis facultas deest. Sed nū idcirco patiar me vin-
ci tuis argumētis: plusq; vni tibi atq; ingenio tuo,
quam tot milibus hominum, tot doctis præstanti-
busq; viris, tam longinquæ temporum authorita-
ti, atq; adeo totius catholicæ ecclesiæ consensui, cre-
dam. Mira sedulitate vteris in refellenda disputati-
one mea. in qua tamen diligentia maiore, an inci-
uilitate rem geras, incertum est. Nam & colligis in numerum argumenta singula, quæ obiter
etiam a me in orationem sparsa sunt, & alia indi-
gna vocas eruditione mea, alia falsa, alia protri-
ta ac nugatoria, alia etiam impia atque blasphem-
a. quæ quidem facis tu arbitrio atque libidine
tua. Sed de mea tamē disputatione ita respondeo
tibi, nullius instinctu, aut gratia huc me addu-
ctum esse, sed re & causa: cumq; argumentis vten-
dum esse viderem, ea posuisse me, quæ occur-
rebant illo tempore, quæque vel lectione ali-
qua, vel auditione percepta memineram. Neque
enim laborandum mihi videbatur priuatim ad
te scribenti, præsertim in argumentis exquiren-
dis, quæ iam tum videbam abs te elusum iri, sed
omnem vim atque rationem disputationis in au-
thoritatem contuli. Itaque positis in principio ar-
gumentis, omnem deinceps orationem conuerti

Quo argu-
mento
rū gene-
re Lato-
mus in
epistola
sua vti
volue-
rit.

D ij ad

DE DISPENSATIONE

ad confirmandam ecclesiastici ordinis prerogati-
uam & dignitatē in ecclesia, eoq; in loco multa de
Basilienſi concilio, multa de epiſcoporum autori-
tate verba feci. Quod ſi his tanquam leuibus pro-
tritiscq; argutijs (ita enim appellas) cauſam me ſu-
ſtinere voluiſſe putas, valde erras, nec tantum ipſe
tuæ apud me exiſtimationi, quātum mihi æquum
viſum eſt, tribuis. Neq; enim eoſque contempſi-
te, vt commentis friuolis, vt tibi videtur, vinci te
poſſe putarem, ſed authoritatem hierarchici ordi-
nis, decretum concilij, multorum illuſtrium do-
ctiſſimorumq; virorum ſententiās oppoſui. Que
tamen ſi contemnenda putas, ſi plus vni tibi cum
paucis in Germania, quam his omnibus creden-
dum eſſe exiſtimas, fiat ſane, modo ne irāſcaris mi-
hi, qui non ſum in eadem ſententia, qui nō plus pau-
corum opinioni, quam pluribus, non plus priua-
tis, quam totius eccleſiæ authoritati credendum
eſſe cenſeo. Nihil igitur indignum eruditiōe mea,
nihil falſum atq; impium, ſed ne nouum quidem
atq; inuſitatum in diſputationem attuli. Trecenti
anni ſunt & amplius, ſicut tu ipſe fateris, cum hæc
in ſcholis tractauerūt theologi, ne Alfonſum iſta
& Eccium primos inueniſſe putes. Quæ cum tan-
to tempore ab illis, qui magiſtri habiti ſunt, proba-
ta, inq; hoc ipſo genere quæſtionis propoſita, diſ-
puta-

EVCHARISTIAE.

putataq; sint, tu me in hoc irridendum exagitan-
dumq; putasti, quod fecerunt cæteri: quod doctis-
simi in hac causa ac prudentissimi quicq; & fecerūt
ante me tanto tempore, & nisi fecissent, tantam a-
pud omnes approbationem, tantamq; authorita-
tem, quantam tribuit eis iniquitas, minime conse-
cuti fuissent. Quo magis odio digna est hæc etiam
tua iniquitas, quod illud inuidiæ loco non solum in
libro tuo, sed etiam in præfatione ipsa posuisti, me
nihil asserre nouum in disputatione ista, sed ex scri-
ptis Eccij, Pighij, Alfonsi argumenta transulisse,
easq; commēdasse orationis gratia, quo probabi-
liora videantur. Quasi vero ego, quem tui negant
esse theologum, neq; ego me esse prædico, aut no-
ua inuenire in hac quæstione debuerim, aut meis
inuentis vllis quam veterum melius vti potue-
rim. Non pudet me antiquitatis in hac causa, nec
contemnendam esse iudico. Eccij & Pighij scripta
vidi quidem aliqua, sed neque legi vnquam ad il-
lud vsq; tempus, neque in bibliotheca mea habui.
Alfonsi libellum nuper impressum Coloniae do-
narat mihi amicus quidam, cumq; eodem tempo-
re Confluētiam venisset Sturmīus, mecumq; vna
pro cōiunctione nostra esset in bibliotheca mea,
inspiciendum porrexī, non tam propter argumē-
tum, cuius vtrique, vt arbitror, par cura erat, quam

D iij quod

DE DISPENSATIONE

quod singularem modestiam in scribendo mihi vir ille cum orationis nitore coniunxisse videbatur. Hinc tu meū Alfonsum, & quasi magistrum appellas, cuius me tamen nihil pudet, ut docti disertiq; hominis, atq; etiam si nescis, inter catholicos episcopi, nisi quod odiosa est omnis, quæ ab iniquo animo proficiscitur, etiam honorifica appellatio. Sed redeo ad institutum.

Eucharistiæ dispensationem, quam maior pars ecclesiæ tot annis approbavit, & hodie approbat, ego improbare non debeo, neque ab illius auctoritate & consuetudine recedere. Etenim sicut illam, qua utuntur sacrificantes in ecclesia, veram, inque vltima cœna verbis dominicis expressam institutamque esse video, ita hanc, quæ sit extra sacrificium, expresse vetitam esse non inuenio. Illud interim video, te illam probare solam, hanc rejicere, ecclesiam vtranque probare, sed illam sacerdotibus tantum, hanc laicis tribuere. Oro te Bucacere, ut hic paulisper exuas personam aduersarij, teque ipsum arbitrum mihi in hac causa, vel quod benignius est, consultorem præbeas. Volo enim discere atque etiam consilium abs te petere. Homo laicus sum, ingenio vulgari, non possum expedire me de his quæstionibus. Sed video statim, ad scripturam vocas me. Scio, plana verbis &

EVCHARISTIAE.

& expressa est, de pane enim & de calice diferte loquitur. Quid ergo? utar calice? an me iussu cuiusquam impediri patiar? Ais tu, negat Eccius. Tu errare posse ecclesiam: nequaquam Eccius. tu vero inhærendum euangelico: Eccius intellectum eius ab ecclesia petendum esse. hanc ille in consensione fidelium: tu in piorum duntaxat, ille in ordine hierarchico: tu in doctrina recta. ille sedem eius Romæ: tu nusquam nisi in animis piorum collocas. Quo igitur vertam me in tanta dissensione? Audio sane, quid velis, & scripturam video: sed uter eandem rectius intelligat, uter melius utatur, non video. Nec litera quidem ipsa non videtur sensum certum ostendere, sed moderandæ exponendæque eiusdem autoritas, non penes te vnum vel Eccium, sed penes uniuersam ecclesiam, ut fuit semper, ita hodie quoque opinor constituta est. Quid igitur prodest mihi, quod tu ad scripturam vocas me? cum alius et quidem tota ecclesia me reuocet, non a scriptura quidem ipsa, sed a verbis eius ad sententiâ, iubeatque me non tam corticem orationis, quam sensum veritatemque inspicere. Sed scio, aptum hic sensum esse ais. Fieri enim expressam & panis & calicis mentionem. Deinde non solis sacerdotibus, sed omnibus, ut bibant, a domino præcipi. Hoc tu quidem ais Buccere, sed contra alij, qui solos apostolos, ac proinde sacerdotes

Scriptura
cōtro
uerfa.

Interpre
tatio
scripturæ
ab eccle
sia peten
da.

DE DISPENSATIONE

dotes huic interfuisse mysterio, hisq; solis præceptum fuisse affirmant. Nec tamen exclusos fuisse ab eucharistia cæteros, sicut tu cauillandi finem nullum facias, sed exemplum datum apostolis ministrandi omnibus, ut a sacerdote quisq; accipiat: nec referre, utrum sub vna, an duabus speciebus accipiat, modo totum & corporis & sanguinis dominici percipiatur sacramentum. Nam quæ in epistola ad Corinthios scripta sint, pertinere ad ecclesiæ illius & temporum consuetudinem, quam nec ipsi damnent, modo restituatur autoritate vniuersæ ecclesiæ, quæ illam mutauerit, ne scindatur unitas ecclesiastica, id quod omni ratione cauendum sit, neue varietas in usu sacramentorum admittatur.

Sed hæc friuola tibi atq; inepta videntur, scio, irrita etiam abs te in libro tuo, quanuis a me inuenta non essent. Quare nec ego his te locis magis inopere urgere volo. Quorsum igitur pertinet, inquis, tua oratio? Ut ostendam tibi non esse certa ea, in quibus tu collocas firmamentum assertionis tuæ, hoc est, scripturam, ad quam tu me vocas, non ita planam confessamq; esse, ut mihi nodum hunc, in quo hæreo, sine cunctatione dissolvere possit. Quod cum ita sit, quid faciam? ecquid credam tibi incerta ambiguis, obscura controuersis proban-

EVCHARISTIAE.

banti; nam vt tibi plus authoritatis, quam omnibus aduersarijs tuis tribuam, neque æquum est, neque tu ipse, vt opinor, tam impudens es, vt a me postulare velis.

Sed mitto ista. Sint sane libera, quæ allegantur abs te, nec vlla cōtradictione ambigua, rem ipsam consideremus. Quæro ex te, vbi tandem constituas summam disputationis tuæ? & in quo maxime consistendum esse putes? Non quod sperem a me quicquam prolatum iri, quo te vincam, sed vt appareat, quid ab alijs quoq; dici possit. Quo facto, tum mea quæ sit sententia ac fuerit semper, proferam, nec tecum deinceps, si licuerit, vllū verbum de hac quæstione commutabo. Tu nefas esse putas mutare quicquam de verbo euangelico, & vel apicem vnum de institutis Christi detrahere. In quo sane dicis aliquid, & me quoq; mouet oratio tua. Nam & ipse Buccere tangor eadem, qua tu, diuini verbi religione, quæ ita tenet animum meum, vt ex quo tempore in hoc certamen veni, nullam fere occasionem prætermiserim cogitandi hac de re, tuamq; sententiam, quæ mihi aliquid probabilitatis habere visa est, sursum deorsumq; versandi. Etenim scio scriptum esse, Non addetis ad verbum, quod vobis loquor, neque auferetis ex eo. Et, Quod præcipio tibi, hoc tantum facito domi-

E no,

Latos
mus pro
fert coia
argumē
ta, prius
quā ad
suā sen
tentiam
perueni
at.

DE DISPENSATIONE

no, nec addes quicquam nec minues. Et rursum alio in loco, Non declinabitis, neque ad dexteram, neque ad sinistram, sed ambulabitis in via, quam dominus deus vester praecepit vobis. Quae verba toties repetita in eodem volumine satis monent, nihil de diuinis praeceptis detrahendum, nihil addendum esse, nihil aliter, quam praescriptum est, faciendum. Quae ego sane vera esse confiteor, & cum in caeteris institutis euangelicis, tum vero maxime in sacramentis, quae salutis nostrae quasi instrumenta quaedam sunt, religiosissime custodienda. Sed cum attendo, quae ex aduerso dicuntur, & rem ipsam considero, video institutionem sacramentorum duabus rebus contineri, quas tradunt theologo, quasque tu ipse Buccere non ignoras. Vna est, quae in externo ritu specieque visibili posita est, quae quae vere sacra mysticaque sunt, repraesentantur externo actu aliquo, visque eorum inuisibiliter exhibetur, qualia sunt aqua & verba, quae pronunciantur in baptismo: item panis, vinum, & consecrationis verba in sacramento eucharistiae. Altera est id ipsum, quod repraesentatur specie illa, hoc est, res subiecta, & vis propria sacramenti, quae sub visibili specie continetur, quale est mysterium regenerationis in baptismo, corpus & sanguis domini in eucharistia. In hoc duplici

In Deuterono.

Duplex res in sacramento.

EVCHARISTIAE.

ei rerum genere, quorum alterum terrenum & caducum, alterum diuinum sempiternumque est, vtrum eandem vim rationemque esse putabimus ad percipiendum diuini beneficii fructum? an hec quidem per se incommutabilis, necessaria semper, nec vlla parte minuenda est? illa vero, quae detrimentum pati mutationemque accipere potest, ita a domino instituta est, vt cum negligentia quidem nulla praetermitti, aut temeritate violari debeat, tamen si id tempus vel causa postulet, in ea dari aliquid necessitati, remitti infirmitati sumendum, piaculum caueri, communibusque naturae vitijs occurrere liceat? Quod si fas esse negas, cur igitur baptizandi ritum, quem Christus discrete tradidit, aliqui mutarunt a postoli? cur eundem ecclesia, si nihil mutare licet, postea reuocauit? Etenim in nomine patris & filij & spiritus sancti iussit baptizare Christus. Quae verba, cum ad formam sacramenti pertineant, si ne quibus nihil agitur, si mutari non potuerunt, cur in nomine Iesu baptizabant apostoli? cur eundem ritum ecclesia postea restituit? Quod si rem eandem vtroque significari dicis, cur non sub vnius quique sacramenti specie corpus pariter & sanguinem domini recte exhiberi fateris? Nisi forte quia alia ratio significandi in rebus sacramentalibus, alia in verbis est, idcirco putas voluntatem instituētis in altero, in altero ratum

E ij ha

Argu
menta a
baptis
mi ritu
mutato.

DE DISPENSATIONE

habentis, eandem non esse. Quasi diuina voluntas
 rebus sensibilibus alligetur, nec se in beneficijs suis
 ad vtilitatem nostram accommodet. Vtrum vero
 baptismus sacramentum non est? an certis prescri-
 ptisq; obseruationibus a domino non institutus?
 Eunt, ait, docete omnes gentes, baptizantes eos
 in nomine patris & filij & spiritus sancti. Quid?
 docete, & baptizantes ait, quod immergentes signi-
 ficat. Hodie vero & iam inde a multis seculis quis
 ante docuit infantes, quam baptizaret? quis obser-
 uat ritum hunc immergendi ac deprimendi in a-
 quam hodie? quis a longissimis temporibus ob-
 seruauit? Prima certe ecclesia hæc tenuit religio se,
 & ad posteros transmisit. Num etiam continua-
 uit posteritas? Ducentis fere quinquaginta annis
 post apostolos non deerant, qui dubitaret de per-
 fusione illa, quæ postea recepta fuit, essent ne vere
 baptizati aspersi duntaxat, an immersione tota o-
 pus esset. Quorum errorem ita discussit Cypria-
 nus, vt de his rebus externis præclaram probatq;
 Cypria-
 episto. 7 omnibus sententiam reliquerit. Ait enim diuina
 compendia in sacramentis totum conferre creden-
 tibus, si cogat necessitas, & si deus indulgentiam su-
 am largiatur. Quid hoc est aliud, quam diuinam
 benignitatem externis rebus alligatam non esse,
 sed fide excipi coelestem munificentiam, interpreta-
 tio

tionemque humana, ut idem ait, minime contrahendam minuendamque esse. Quid Buccere? placet Cypriani auctoritas, quam tu hic citasti contra me, cuius etiam locum integrum ex epistola eiusdem perscripsisti. Vides certe in sacramento baptismatis tres res insignes mutatas esse contra instituti formulam, nec tamen mutilatum sacramentum, sacrilegiumque ab ecclesia commissum esse. Quid de terna immersione dicam? quam primum quasi ex instituto Christi obseruauit ecclesia. Postea cum res tanquam necessaria vrgeretur ab hæreticis, patres remittendam esse duxerunt, ne cessasse viderentur hostibus religionis. Tanti aestimabant resistere pertinaciæ, nec vlla in re committere, ut qui discessissent ab unitate fidelium, spem perturbandæ eiusdem vllam haberent. Atque hæc in baptismi sacramento variata sunt, in quo cum ingressus sit atque initium ad nomen Christianum, tanta est mysterij eius dignitas, ut Christus ipse mergi in aquam, baptizarique voluerit, quo nobis lauacrum hoc regenerationis sacrosancti sui corporis diuinitate consecraret. Quid de ipso eucharistiæ sacramento dicam? nihil ne præter hanc calicis effigiem de institutione eius detraxit ecclesia, nihil tentare ausa est. Lege codicem euangelicum, & confer cum hodierna consuetudine, inuenies neque tem-

E ij pus.

DE DISPENSATIONE

pus coenae dominicae conuenire cum nostra synaxi, neque pedum lotiōem, quae praecepta a domino magnum sacramentum dilectionis continet, in celebratione eucharistiae remansisse. Quid igitur dicemus? an quia non vesperi nobis, sed mane, non lotis inuicem pedibus, sed interdū ne manibus quidem, sacrosanctum dñi corpus porrigitur, idcirco vanum sacramentum, aut minus salutare esse putabimus? Minime vero. Quid ita? dixi modo, quia non externis rebus, sed fide excipit diuina munificentia: nec tam spectat deus, quid agat, quam quae & qua mente ad dona sua accedat. Non vult contineri aut negligi sacramenta sua, nec tñ gratiam eorundem visibilium rerum mensura coercet. Quis baptizauit Latronem in cruce? & tamen dixit ei os veritatis, hodie mecum eris in paradiso. Quis tot agmina martyrum, tot milites Christi, cum raperentur ad supplicia? quis panem illis mysticum, quis poculum sanguinis porrexit? & tamen fructu eorundem minime fraudati sunt. Vt quid vētem, inquit Augustinus, quid dentem paras? crede & manducasti. Idem scribit ad Bonifacium episcopum, baptizatos & in vnitatem corporis Christi, hoc est, ecclesiae manentes, quamuis sine eucharistia hinc migrent, tñ corporis & sanguinis dñi sine dubio participes fieri. Tantam em̃ esse virtutem vnitatis in sancta
com

Fidei
efficacia
in sacra-
mentis.

EVCHARISTIAE.

compagne corporis Christi, tantā vim spiritus sancti, qui a capite per totum corpus ecclesiae diffundatur, ut in communione eiusdem spiritus aliorum etiam fides proficit alijs, aliena sacramentorum perceptio cum alijs etiam eiusdem corporis membris communicet. Quid ergo? tu ei, qui non percepit tota sacramentorum signacula, quod calicem ore non attigit, non gustavit manu admotum poculum, quicquid decessisse putas? Parvulis in baptismo ignorantibus conferunt regenerationis beneficium. quanto certiora sunt, quae volentes ipsi amplectimur? quae non aliena fide, non adstantium professione, sed nostris ipsorum votis ac studiis apprehendunt? An si tota haec non statuunt ante oculos, idcirco a domino parcius impetrantur? Enimvero magna vis est fidei in excipiendis divinis mysterijs, per quam etiam percipiuntur ea, quae porrecta non sunt, & quae sunt porrecta, evidentius ad salutem valent. Quae est igitur causa, cur si tota species porrecta non sit, detrimentum fieri putes? An te movent Chrysostomi verba, quae contra me citas? an vero Cypriani, cuius etiam multos versus in librum tuum transtulisti? Nam canon, Comperimus, non de laicis, sed de sacerdotibus loquitur, quanquam nihil obest mihi propter temporum illorum consuetudinem, etiam si de laicis accipiatur. De Chrysostomo

Pag. 44.

& 42.

De cons. dist. 2.

DE DISPENSATIONE

Chryf. foftomo autem refpōdeo tibi. illum doctiffimum
 homil. pariter fanctiffimumque virum nulla re impedi-
 18. in 2. tum fuiſſe, quo minus id, quod tunc in vfu erat, de
 ad Cor. æqualitate ſacerdotis ac populi in euchariftia par-
 ticipanda ſcriberet. Equidem nunquam negavi
 vtranz ſpeciem pariter in vfu fuiſſe in primis ac
 vetuſtiſſimis eccleſijs, præſertim Orientalibus, apud
 quas hæc ipſa religio adhuc manere dicitur.
 Verum illud cogitandum eſt, ſi viueret hoc tem-
 pore Chryſoſtomus, reſque in eum locum veniſ-
 ſet, in quo iam annis, vt tu ipſe fateris, amplius tre-
 centis fuit, vt alij volunt, multo pluribus, ſcriptu-
 rus ne fuerit eadem in hanc ſententiam, quam tu
 defendere conaris? Nihil ne iudicio tanti tempo-
 ris, nihil longiſſimæ conſuetudini, nihil authorita-
 ti maiorum, paci deniq; atq; vnitati eccleſiaſticae
 tribueret? Idem de Cypriano tibi reſpondeo, qui
 cum ſingularis oſor nouorum dogmatum ſem-
 per fuerit, vnitatemq; eccleſiæ & doctrinæ conſen-
 ſum tanti fecerit, vt extra eundem, neque nomen
 Chriſtianum, neque ſacramentorum vim vllam
 eſſe iudicauerit, nō poſſum perſuadere mihi, quin
 ſi viueret hodie, quibuſq; de rebus quantum ma-
 li excitaretur, animaduerneret, omnia ferret proba-
 retq; potius, quæ vos reprehenditis, quam pertur-
 bari eccleſiam tanto periculo, nouiſq; doctrinis
 ſcindi

scindi labefactariq; videret. Quanquam illud mi-
rum est, tanto studio te summi illius viri authori-
tatem mihi opponere voluisse, nec vidisse interim
locum illum non solum nihil facere cōtra me, sed
obiter etiam incurrere in aliud dogma vīnum de
calice dominico offerendo. In quo tu cum neges
in diuino sacrificio panem & calicem pro peccatis
nostris offerendum esse cōtra theologos nostros,
contraq; vetustissimam ecclesiae consuetudinem,
dij immortales quantam hic plagam accipis. Pro-
fuiſſet certe hoc telum non mouisse. Quid enim
officit mihi, cum tota epistola, quæ contra aquari-
os scribitur, non de calice præbendo laicis, sed mis-
cēdo in sacrificio, et a sacerdotibus offerēdo dispu-
ter? Quod ne q̄s a me fingi putet, audi quid in eadē
epistola scribatur. Nam si Iesus Christus, inquit,
dominus & deus noster ipse est summus sacerdos
dei patris, & sacrificium deo patri ipse primus ob-
tulit, & hoc fieri in sui commemorationem præce-
pit, utiq; ille sacerdos vice Christi vere fungitur,
qui id quod Christus fecit, imitatur. Et sacrificium
verum & plenum tunc offert in ecclesia deo pa-
tri, si sic incipiat offerre, secundum qd ipsum Chri-
stum videat obtulisse. Vides Buccere, qua de re lo-
quatur Cyprianus, & quid, non contra me, sed con-
tra te potius, qui illum citasti, pronunciet. Nisi for-

Cypria,
libro 2.
epist. 3.

F te

DE DISPENSATIONE

te quia in eadem epistola scriptum est, Ne minima quidem domini praecepta soluenda esse, & quod tu citas, Idem nobis faciendum esse, quod constet dominum fecisse: idcirco putas Cyprianum sententiae tuae subscripsisse. Primum non de laica communione, sed de calice offerendo Cyprianus loquitur, in quo vult dominum a sacrificantibus imitandum esse, ut sicut ille nec aquam solam nec solum vinum, sed calicem mixtum obtulerit, ita a sacerdotibus faciendum esse. Deinde si putat ne minima quidem de praeceptis diuinis soluenda esse, ita ut nihil necessitati aut tempori tribuatur, cur ipse excusat perfusionem solam in baptismo, cum mergendos in aquam & abluendos totos Christus praeceperit? cur fide ait suppleri diuina compendia, si praestanda sunt omnia, si nihil est in diuinis praeceptis, cuius non dico veniam mereri humana infirmitas, sed ne diuina quidem clementia gratiam facere possit? Vtrum minus est, non doceri baptizandos? non baptizari sicut praecepit dominus? an in eucharistia vini speciem non accipere? praesertim cum in baptismo nulla sit rerum mysticarum, quae inuisibiliter exhibentur, nisi per fidem compensatio, in pane autem consecrato insit poculi mysterium, sanguisque sacrosanctus una cum corpore dominico per concommunionem

EVCHARISTIAE.

mitantiam, vt vocant, vere & ineffabiliter exhibeatur. Sed satis de Cypriano. Dixi in prima ecclesia vsum calicis etiam apud laicos fuisse. Ex quo sane intelligitur desisse paulatim consensu fidelium, tandemque decreto concilij abrogatum fuisse. Quod idem cum posuerim in epistola mea Buccere, primamque ecclesiam, nondum excultam omnibus rebus, rudem appellauerim, mirum est, quam hoc indigne tuleris, quanta me seueritate eadem de re obiurgaueris.

Ego Buccere, ne quid imprudenti mihi excidisse putes, fateor me appellasse primam ecclesiam rudem, neque eius verbi adhuc me poenitet. Sed o sanctorum ruditatem. Tecum enim exclamare libet, ne me hanc vocem tuam improbare putes. Ego ne ecclesiam incitiae atque imprudentiae argui, quam non ex tua reprehensione, sed ex euangelicis litteris didici, & vsque a puero ad hoc vsque tempus nunquam ignoravi sapientissimam & fuisse semper & esse hodie, vt quae spiritu dei accepto semel nunquam destituta fuerit. Scriptum est enim, Cum venerit spiritus paracletus, ille docebit vos omnem veritatem. Et, Vsque ad consummationem seculi vobiscum sum. Quo igitur ore audes ex me querere, quid sentiam de ecclesia, qui illam rudem aliquando fuisse, & a patribus doctam,

F ij scribe-

Bucce.
pag. 37.
Primam
ecclesiam
rudem
quo sensu
dixerit Lato-
mus.

DE DISPENSATIONE

scribere mihi permiserim? An parum esse putas,
quod in hac causa me omnibus inuidiæ telis appe-
tisti? non satis visum est tibi, nisi hanc quoque of-
fensionem mihi obijceres? In quo tamen hanc gra-
tiam tibi habeo, quod nihil mutaris de verbis me-
is, sed integra illa incorruptaque recitaueris. Ita enim
scripsisse me fateor, Cum rudis adhuc esset prima
ecclesia, ritum a Christo acceptum religiose tenu-
it, donec docta a patribus intellexit utranque speci-
em conuenire sacerdotibus, laicos solo pane con-
tentos esse posse. Quid hic peccaui obsecro? Vtrum
iniuriam feci ecclesiæ, quod eam didicisse aliquid
scripsi? an mea reprehendenda est oratio, quod pa-
rum commodè scripta sit? Nisi tu forte non intelli-
gis ea, nec vides, quæ patent alijs, sensumque oratio-
nis meæ percipere non potuisti. Faciam igitur quod
poscit necessitas, & quid senserim eodem in loco,
explanabo tibi, sed ita, si te prius monuero eius,
quod nemo fere, nisi qui non attigit sacras literas,
ignorare solet. Duo rerum genera esse, quæ in præ-
ceptis ecclesiasticis, a quoque adeo in tota doctrina ec-
clesiastica tractantur. Vnum necessariū & incom-
mutabile, quod propriè euangelicum ac salutife-
rum dixeris, sine quo salus promissa a deo contin-
gere non potest. Huius generis sunt omnia, quæ in
præceptis decalogi, & in symbolo fidei continentur
item

Duplex
rerū ge-
nus in
ecclesi-
astica do-
ctrina.

EVCHARISTIAE.

item quæ ad sacramenta nouæ legis pertinet, quæ ad remissionem peccatorum ex præcepto diuino necessario conferuntur. Alterum genus est eorum, quæ non sunt necessaria neque perpetua, sed tamen cõiuncta fere cum illis primis, & ad vsum eorum conferentia. qualia sunt, quæ ad cultum externum, ad celebrationem sacramentorum, ad cæremonias, & ad disciplinam fere ecclesiasticam pertinent, quorum multa comprehensa sunt scriptis euangelicis, multa ab apostolis, plurima a patribus tradita, quæ manent in hanc vsque diem, & religiose a catholicis obseruantur. Hæc mutari posse temporibus, ac sæpe mutata fuisse, tu Buccere, qui legisti acta conciliorum & historias ecclesiasticas, ignorare non potes. Etenim multa in vfu fuerunt in prima ecclesia, quæ postea decretis mutata sunt, vel tacito consensu antiquata. Rursus multa apud posteros, quæ pie instituta a patribus ignorauit antiquitas, de quibus prima ecclesia ne cogitandi quidem occasionem habuit. Etenim de catechumenis, de paruulorum baptismo, de consecratione baptismi, de cæreo paschali, de vnctione siue chrismate, de temporibus baptizandi, de multis alijs rebus, quæ ad hoc vnum sacramentum pertinent, quantum non dico habuit, sed nouit prima & apostolica ecclesia; aut si qua habuit, a posteris cer-

F iij te

DE DISPENSATIONE

te exculta ornataque sunt. longe autem plurima secundum apostolorum tempora patrum ætas instituit, quæ ad nos usque perducta adhuc hodie in ecclesia manent. Quæ quidem satis ostendunt, quam ruditatē primæ ecclesiæ tribuerim, ubi & in quorum genere tribuerim. Non enim ignorasse illam quicquam eorum unquam putavi, quæ ad doctrinam salutis, vel etiam ad temporum illorum utilitatē pertinebant, sicut tu parè cā dide interpretaris: sed si quid in cæteris rebus defuit ei, sicut certe multa defuerunt, de quibus illam ne cogitandi quidem, nedum statuendi causam habuisse arbitror, tu me criminandum putas, quod rudem illam, hoc est, simplicem nondumque excultam ipsius ornamentis, quæ postea accesserunt, appellauerim. Sed doctam, inquis, a patribus fuisse scriptam, quasi apostolis sapientiores patres fuerint. Hic nolo litigiosus esse, nolo disputare tecum, poterint ne errare, atque adeo ignorare aliquid etiam ipsi, qui spiritum sanctum in linguis ignitis acceperant. Tu certe in libro tuo affirmas nemini ita conferri spiritum sanctum, ut errare non possit. quod unum etsi satis esse poterat ad probandum, doceri aliquid potuisse apostolos, etiā a patribus fortasse, si vixissent eodem tempore, atque adeo a privatis etiam hominibus, si quidem vera sunt, quæ tu scri-

Buce.
pag. 197

EVCHARISTIAE.

scribis eodem in libro, nimirum Thessalonicen-
ses a Paulo laudatos fuisse, quod in prædicationem
apostolicam inquirerent, probarentque omnia, sed
quod bonum esset, tenerent, agnosces enim locum
& verba tua. Tamen non utar hoc præsidio in
hac defensione mea, sed illud vicissim quæram ex
te, ubi nam & quibus verbis hoc a me scriptum
sit, quod tu interpretaris, primam ecclesiam a pa-
tribus doctam fuisse? potest ne hoc convinci ex
oratione mea, quæ ita dilucide usitatisque verbis
scripta est, ut æquo lectori hæitationem nullam
adferre possit. Etenim ita scriptum est, Cum ru-
dis adhuc esset prima ecclesia. Iam responsum
est tibi de vocula, rudis, ne posthac erres, & te-
mere in me stringas calumniam tuam. Ratum a
CHRISTO acceptum religiose tenuit. Hic ni-
hil erat, quod reprehendere velles, cum ita studi-
ose tuearis acceptorum religionem, ut qui credat
tibi, putet veram esse Lutheri sententiam, qui ne-
gat, quia CHRISTVS dixerit, accipite & com-
edite, sacrificanti per seipsum sumendam esse eu-
charistiam, sed non nisi a porrigente accipiendam.
O fidos interpretes diuinarum scripturarum. Quid
sequitur? Donec docta a patribus. In hoc status est
huius loci. Docta a patribus. Quænam docta? ec-
cles

Buce.
pag. 192

Luth. in
novo li-
bello,
cui titu-
lus est,
dye hau-
pt artis-
cul, art. 2.
Quod
ecclesiã
a partis
bus do-
ctã fuis-
se scripse

cles

DE DISPENSATIONE

eleſia,inquam. At quænam eccleſia? prima an po-
 ſterior? nam multum intereſt. Eccleſiam enim ſem-
 per docuere patres, nec plures modo, aut vniuerſi,
 ſed etiã ſinguli, ſicut in concilio Niceno de Paph-
 nutio proditum eſt, qui ſolus etiã in re magna &
 difficili reflexit totius concilij ſententiã. Ergo po-
 ſterior certe. Quid ita? quia prima a patribus do-
 ceri non potuit. Quid enim didiciſſet Petrus ab
 Origene, Cypriano, Baſilio, Chryſoſtomo, qui an-
 nis circiter trecentis poſt vixerunt? Non igitur
 potuit prima eccleſia diſcere a patribus, etiã ſi hoc
 maxime deſideratum fuiſſet, cum temporum in-
 tervalla obſtiterint. At hoc, inquis, ita abs te ſcri-
 ptum eſſe apparet. Tibi apparet fortasſe, qui repre-
 hendēdi anſam queſiſti, ſed meminiſſe debebas ni-
 hil contra rerum naturam, neq; intelligendum in
 ſcriptis vllis, neq; interpretandum eſſe. Quid au-
 tem hic magis contra naturam eſſe potuit, quam
 doceri eos, qui iam multis annis non vixerant? Ni-
 ſi te forte lapſum eſſe fateris, & culpam tamen con-
 fers in me, qui tam inſolēti & obſcuro verborum
 genere uſus ſim. Ego Buccere etſi multo ſtudio ac
 tempore puto aſſecutum eſſe me aliquam Latini
 ſermonis cōſuetudinem, eademq; vti ſoleo, etiam
 dum ſcribo ad amicos, ſi non accurate, certe non
 nimis negligenter: tamē ita cautus et vigilans nun-
 quam

Aperta
 Bucceri
 calūnia,

EVCHARISTIAE.

quam esse potui, vt nullum cauillatori locum relinquerem. Scriptum est, fateor, a me, & quidē meo iudicio, satis aperte & commode. Sed tu in verbo, docta, cum ecclesiam simpliciter accipere deberes, primam accepisti, eaq; in re falli te passus es, errore, vt tu fortasse, vt alius dixerit, malitia, quo nō de esset tibi reprehendendi locus. Neq; enim te mouere debuit, quod initio periodi primam ecclesiā nominauerā, quasi hoc ipsum in subiuncta quoq; parte repetendum fuerit. Compendio enim loquēdi & cōmoditate orationis vertuntur ista, moderaturq; intelligentiæ lectoris ipsa rerū conditio. Multa apud pphanos scriptores, multa in sacris literis inuenias eiūsdē generis, quæ auribus accipi enda quidem, sed iudicio dispensanda sunt. Sede a dextris meis, dixit Propheta, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Ergo subactis inimicis non amplius sedebit a dextris? Et non cognouit eam, donec peperit filium suū primogenitum. Cognouit igitur postquam peperit. Minime vero. quid ita? quāuis enim cognoscendi verbum in sentētia pcesserit, tamen repetendum non est in subiuncta oratione, quia contra veritatem est. Vetat enim catholica ecclesia, ne quid tale accipiamus, etiam si id verba sonare videantur. Non debebas igitur Buccere tanto strepitu efferrī in me

G propter

DE DISPENSATIONE

propter hunc locum, vel male intellectum abs te, vel ut alius quispiam dixerit, de industria deprauatum. Grauitatis tuæ atq; candoris erat ante videre & cōsiderare, quid reprehenderes, quam crimen tam inuidiosum in me innocentē intendere. Sed satis de ruditate ecclesiæ, quam tot verbis persecutus non essem, nisi visum esset ad rem pertinere, meq; indignitas iniuriæ ad auertendam hanc a me suspicionem compulisset.

Quæ sit
propria
Latomi
sententia
de eus
charis
sua

Disputaui igitur ea fere, quæ dicuntur a nostris de dispensatione eucharisticæ, & quæ dici fortasse possint, nec tam meâ huc usq; protuli sententiam, quam cōmunem causam egi. Nunc ex me scire desideras, quid ego sentiam, quidq; ipse statuam de hac controversia. Primum fateor me inuitum hic quicq; pronunciare in tanta doctorum hominum dissensione, non quod metu impediar, ne quem mea offendant oratio, si quid aliter fortasse, quā uolet quisque, sentire me dixerō, sed difficultas quæstionis superat cum ingenium meū, tum facultatē. Verū quoniam huc delatus sum, & tecum his de rebus loqui me ac verba cōmutare res ipsa coegit, cumq; hoc expectari a me iam pridē flagitariq; sentiam; obsequar nō tam meæ voluntati quā temporī, & quid mihi nō verissimū modo, sed etiā tutissimū in hac causa videatur, paucis declarabo. Ego Buc

ce

cerē semper fui in ea sentētia, vt putarem verā indubitatamq; eucharistiam, qua cuncti fideles vterentur, literis euangelicis traditam expressamque esse. Deinde hoc etiam censui, diuinam erga nos indulgentiā bonitatis suae munera nullis externis rebus ita adstrinxisse, quin fructus eorū, q; confert p sacramenta, hoc est, externa illa visibiliaq; signa, etiā negatis illis, per dei misericordiam credētibus cōtingere possit. Hęc adeo obscura nō sunt Buccere, vt nō solū a diuo Cypriano, Augustino, cūctisq; veteris theologiæ doctoribus, vt nosti, tradita sint, sed plurimis etiā diuinæ scripturæ cū argumentis tum exemplis expressa. Quid em̄ opus est repetere ea, quæ supra a me de hoc ipso delibata sunt? Parū sum exercitatus in hoc genere, multa tñ proferre possem, nisi te eadem ac multo plura etiam tenere persuasum haberem. His itaq; constitutis, dico optandum esse, votisque omnibus expetendum, vt nulla res vnquam impediāt, quo minus sacramenta ipsa quo ritu quauē cæremonia a domino instituta sunt, ita possimus integre sine omni detrimento accipere. Quod si forte hanc copiam nobis aut rerum natura, aut temporis conditio extra culpam nostrā negauerit, quid aliud faciendum esse putem, nisi vt amplectamur diuinæ clementiæ subsidium? quodq; adimit nobis humanæ cōditionis ne-

Sacra-
mentos
rum fru-
ctū etiā
absq; si-
gnis sa-
cramēta-
libus cō-
tingere
posse.

G ij cessi-

DE DISPENSATIONE

cessitas, id ipsum fiducia in deum certissima conse-
 quimur? Sed hic statim occurris, & negas sacramen-
 tis opus fore, si citra illorum usum tantundem con-
 sequi liceat. Respondeo tibi & quaero, ecquid opus
 fuerit sacramentis veteris legis? cum scriptum sit,
 Credidit Abraham, & reputatum est ei ad iustitia-
 am. Si enim fides iustificabat, quid laceratione cor-
 poris? quid carnis mutilatione opus erat? Et tamē
 circumcidi voluit is, cui dictum fuit, In semine tuo
 benedicentur omnes gentes, vt extaret scilicet di-
 uini muneris etiā in corpore eius signaculum. Nō
 enim per circumcisionem iustificatus fuit Abra-
 ham, sed tamen circumcisi cordis, hoc est, fidei iusti-
 tiaq; adeptæ symbolum in membris suis appare-
 re voluit. Quid tu hoc aliud esse putas, quā vt nos
 quoq; fidei ac professionis nostrę geramus insig-
 nia? gloriemur læti diuinis muneribus, omniq; in
 loco & tempe salutis nostrę ornamenta celebra-
 mus? An tu parum, vel ad gratiam illa apud domi-
 num, cui nomen dedimus, vel ad nostra præsidia
 valere existimas? Aegri ppetuo lætalibusq; malis
 faucij indigemus cœlestibus pharmacis. Hæc ad-
 esse nobis diuina prouidentia in sacramētis visibili-
 bus, hæc versari añ oculos, his admoneri nos & in-
 uitari cunctātes, abiectos erigi, incitari tardos, de-
 biles puehi, fortes atq; valentes exerceri, inq; hac
 lubri-

Signa sa-
 cramen-
 talia mi-
 nime os-
 ciosa es-
 se,

EVCHARISTIAE.

lubrica fallaciq; vita ad coelestia p̄mia confirmari
voluit. Nō sunt igitur vana hęc mysticarū rerū si-
gna, neq; vsus eorū negligendus est nobis, cū non
magis ignoscat ei dñs, qui quamuis pius & recte si-
bi conscius, hęc visibilia sacramenta negligit, quā
qui obstrictus scelere & culpa inuisibilia ipsa in-
digne sumit. Quid? in hoc ipso sacramento cor-
poris & sanguinis dominici quis non videt aper-
te praeceptam commendatamq; esse nobis exter-
nae celebrationis vtilitatem? Accipite & mandu-
cate, inquit, hoc facite in meā cōmemorationem.
Et Paulus, Hoc quotiescunq; feceritis, mortē do-
mini annunciabitis, donec veniat. An nō hic satis
exprimitur causa visibilis sacramenti? Cur enim
alijs in locis de manducatione corporis dominici
propositis non idem praecepitur? cur non adiun-
gitur mortis recordatio? Ego sum panis viuus, in-
quit, qui de cœlo descendi, qui venit ad me, non e-
suriat, & qui credit in me, non sitiet vnquam. Item
ego sum panis viuus, qui de cœlo descendi, si quis
manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum. Per-
curre omnes locos, qui multi sunt, nusquam inue-
nies recordationis, sed vitæ duntaxat salutisq; no-
stræ mētionem adiunctā. Ex quo illud certe, quod
nobis etiam confitendum est, intelligitur, eucharis-
tiam in visibili sacramento proprie positam esse,

G in dupli

DE DISPENSATIONE

duplicemque habere utilitatem, vnam mensae domini-
 cae propriam, quae statuitur in celebratione sacrae
 cenae, dum corporis & sanguinis memoria propo-
 sita actu visibili excitamur ad gratiarum actionem.
 Alteram ipsius corporis & sanguinis sacrosancti,
 quorum perceptione purgamur a vitijs, & refe-
 cti cibo spirituali in vitam aeternam proficimus.
 Quid igitur censes? Num segnius prouocatur ad
 recolenda diuina beneficia, quibus solus in eucha-
 ristia panis proponitur? quam vos, qui solo pane
 reiecto, non putatis participari sanguinem domi-
 ni, neque instituto diuino satisfieri, nisi utraque specia-
 es vobis & panis et vini coniunctim prebeat. Qua-
 si vero obscure sit, nec sciant omnes, qui docent quoti-
 die in ecclesia, verum corpus & sanguinem domini accipi
 sub panis solius specie, idemque corpus eundemque san-
 guinem sub utraque specie pariter exhiberi. Nisi forte
 plus mouetur, qui vini colorem videt, quam is, cui
 panis solus ante oculos statuitur. Quod si ita sentis, vim
 quae omnino tantam sensibus tribuis, vide ne eadem ra-
 tione fateri cogaris, propter imaginem cruoris, non
 albo, sed rubro duntaxat vino, de quo tamen nihil cau-
 tum est a domino, eucharistiam conficiendam esse, ne for-
 te erret aspectus, neue album minus quam rubrum verti-
 in Christi sanguinem credatur. Sed quid opus erat, in-
 quis, adimi alteram speciem laicis? cum utraque dominus
 instituit

Utilitas
 eucharis-
 tiae in so-
 lo pane
 tota.

E VCHARISTIAE.

instituerit? Vt em̄ detur aliquid necessitati, non vi
deo hac in re quę tanta fuerit necessitas. Effusio ca
licis, vini corruptio, tãti ne sunt, vt causam iustam <sup>Causæ
adēpti
calicis.</sup>
præbuerint mutilationi sacramentorū. Rñdeo, ita
fortasse tibi videri, sed aliter visum fuisse q̄ pluri
mis pijs & doctis hoībus, aliter cōsuetudini lōgissi
mi temporis, aliter duobus concilijs gñalibus, quæ
in Germania habita sunt, quæ etsi cōtemnis tu, ma
ior tñ pars orbis Christiani probauit in hāc vsq̄
diem, & hodie pbat. Sed quæro ex te, num tu cau
sam corruptionis, quæ inutile sacramētum efficit,
num effusionis, quę cauēri vix potest in tanta mul
titudine, leuem esse putes? Canon decreti obseruan
dū diligent, & radi locū & cōcremari, vstūq̄ con
di iubet, si qd de sacrosancto calice effusum fuerit,
eo qd nefas esse, et piaculū magnum cōmitti putet,
si vlla pars corporis aut sanguinis sacrosancti non
seruiat eucharistiæ, cui soli tñ munus a dño depu
tatū est, sed negligentia culpaue nostra, pphanetur
ac pereat. Itaq̄ pcenā irrogat sacerdoti, cuius negli
gentia hoc factū fuerit. Iam quid illis facies, q̄ natu
ra abstemijs sunt? aut qui, ppter valetudinē, non gu
stū dico, sed ne odorē quidem vini ferre possunt?
Quid gētibus vsu vini carētibus? quare multę esse
traduntur, præsertim in septentrionalibus plagis?
nō omnes quidem fideles, sed quæ aut fuerunt ali
quan

DE DISPENSATIONE

quando, aut rursus fieri possunt? Sed leuia videntur hæc tibi, scio, quæ vestri sane commenta hominum, papistarumque nugas appellant. Quod equidem minime miror, cum nonnullos esse audiam, qui usque adeo religionem omnem ex animis vna cum veritate ipsa eiecerint, ut vix credant verum corpus & sanguinem domini esse in eucharistia, & si credant fortasse, tamen negent esse, nisi quatenus sumatur, id quod sumptum non fuerit, nihil habere sacri, sed panem duntaxat vinumque esse. Itaque porrecto poculo id, quod reliquum est, effundunt in angulum aliquem, aut sodali in convivio, de quo modo sublatum fuit, propinant. O scelera, non ministrorum ecclesiae, sed audacissimorum ganeonum. Et tamen hoc nomine parasitantur apud magnates, & se sub pallio euangelij venditant, obeundo partes & munera sacerdotij, nulla autoritate ecclesiastica, nulla potestate, nulla legitima ordinatione. Sed ad rem. Quid agemus igitur Buccere? tu causas papisticas adempti calicis, omnemque hanc conciliorum autoritatem repudias. Quomodo igitur probabo tibi causam iustam fuisse adimendi eiusdem calicis, vel saltem postquam ademptus fuit tanto tempore, excusandi consuetudinem ecclesie, eosque qui nolunt acquiescere, a perturbatione tamen unitatis atque a perniciosissimo dissidio reuocandi? Ego certe, ut

te, vt dicam quod sentio, multorū sententiæ plus
tribuo quam vnius, pacatis plus quam turbulen-
tis, ecclesiæ vniuersæ vel maiori eius parti plus, q̃
mihi ipsi, quam tibi, quam omnibus, qui hodie in
hac contentione versantur. Non possum igitur re-
prehendere, quod ab illis probatum, statutum, re-
ceptum fuit tanto tempore, nec si ego causam for-
tasse necessariam reddere non possum, idcirco illi
nullam habuerūt: aut si mihi leuior aliqua, parūq̃
iusta videtur, idcirco idē visum est illis, q̃ certe &
consilij sui rationem meliorem q̃ ego, & facti cau-
sam multo probatissimam habuerunt. Relin-
quo igitur hanc partem quæstionis in medio, quā
video idcirco ad finem certum perducī nō posse,
quoniā neq̃ tu authoritates meas recipis, quibus
ego vt cogor solis, neq̃ ego tuis, quoniam adhuc
multum inquisitionis habēt, acquiescere possum.

Illud videamus igit̃ si forte cōcedam tibi (quod
tamen ita a me quasi concedatur, accipere non de-
bes) sed finge tamen nō oportuisse calicem adem-
ptum laicis, qui communi consensu ante trecentos
annos, vt tu ipse fateris, vt alij volūt, multo ampli-
us, decreto autem ecclesiæ paulo plus centum hinc
annis ademptus fuit: sed finge, inquā, non oportu-
isse factū, quid tandem agemus? mutabitur ne reli-
gio, quæ tanto tempore tua ipsius confessione du-

H rauit

Absol-
uit hūc
locū, &
soli au-
thoritas
tiinhæ-
ret.

Cōpara-
tionē in-
stituit, v-
trū meli-
us sit, nō
exigere
calicē an
perturba-
ta diuisa
q̃ eccle-
sia cōmu-
nionē ca-
tholicā v-
na cū sa-
lute amis-
tere.

DE DISPENSATIONE

rauit in ecclesia; aut si hoc fieri non potest, nec debet, liberum ne erit sequi, quod cuique commodum videbitur; atque ita tandem paci concordiaeque consulendum. Mihi vero minime videtur Buccere, non solum quia per se dubia res periculosaque est, sed etiam quia nefas esse puto violari unitatem ecclesiae, quam omnibus humanae prudentiae rationibus anteponendam esse censeo. An vero tu fas unquam fuisse, aut hodie esse putas, vlla de causa, quae humano ingenio comprehendi possit, tentari unitatem coniunctionis ecclesiasticae; laxari compagem corporis Christi; dissolui ac dirimi societatem illam, quae tam arcto vinculo connexa est, vnde sine maximo periculo grauissimaque innumerabilium animarum iactura labefactari non possit. Hæc est enim arca illa patris Noe, quae in toto orbe terrarum vnica, fluctuat in aquis horum temporum, extra quam nemo saluus esse potest. Hic est hortus ille conclusus, de quo scriptura loquitur, Hortus conclusus soror mea sponsa. cuius maceriam nemini scindere, nemini attentare licet. Magna vis est unitatis ecclesiasticae, magna arctissimaque coniunctio: quam qui violat, non vnum hominem, sed totam fidelium congregationem, neque hanc solam, sed Christum ipsum, qui caput eius est, violat, qui quanta dilectione, quanto affectu

Vnitas
ecclesie,
extra
quam
nemo
saluus
esse po-
test.

fectu sponsam hanc suam complectatur, his ver-
bis satis indicat, Vulnerasti cor meum soror mea
sponsa, vulnerasti cor meum. Et eodem in libro,
Vna est columba mea, perfecta mea, vna est matri-
sua, electa genitrici sua. Hanc vnam & indiuidu-
am, vniq; sponso sibi copulatam tanti fecit, vt mo-
ri pro ea voluerit, vt nemine nisi intra complexum
eius saluum fieri, neminem extra eandem agnoscere p-
suo, vitaq; potiri velit. Hanc tu perturbare sine sce-
lere, hanc sine crimine ac sacrilegio, non dico viola-
ri, sed leuiter offendi posse putas? Audi quid dica-
tur in euangelio, Qui offenderit vnum ex pusillis
istis, qui in me credunt, melius ei foret, vt circunda-
retur lapis molaris collo eius, & in mare abijcere-
tur. Quanto existimas grauius esse, non vnum pu-
sillum, sed multos offendere? nec pusillos tm, sed ci-
uitates, populos, nationes, atq; adeo ecclesiam totam,
no dico offendere, sed grauissimo perturbare dissi-
dio, ac prope in vltimum discrimen adducere? An
tu externam illam calicis effigiem in eucharistia tanti
apud quemquam fieri oportuisse putas? vt nisi reda-
deretur laicis, haec talia & tanta fieri licuerit? quae
si porrigitur, prodest ad salutem digne sumen-
tibus, si non porrigitur, bibitur nihilo minus, &
prodest pariter ad salutem recte credentibus. Quid
igitur detrimenti fieri potest? Hancine causam

H ij ido-

DE DISPENSATIONE

idoneam quisquā esse putat: vt quia nō gustat calicem in eucharistia, idcirco sacrilegos faciat pōtiffices, errasse concilia, populum fraudari sacramētis clamet, secessionem faciat: Equidem nihil mentior Buccere, cum ad vos defecit aliquis hoc omī secessionis tempore, aut cum hodie deficit, non aliunde fere quam a calice sumitur initium. non aliunde causa, vt opinor, quā vt hoc quasi symbolo testetur se veterem relinquere, nouam agnoscere ecclesiam. Quasi vero alia sit extra hanc vnam, quæ durauit tanto tempore: aut si hæc non est, alia vsq̃ esse possit. Quanto satius erat docere populum, a maiorum institutis temere declinandum nō esse, non inquirendum in decreta ecclesiastica, spū sancto regi cōcilia patrum, ita traditum a maioribus, ita posteris tenendum esse. Non deesse sacramētis, quod non appareat. Rem mysticam esse. Non visibili specie magis quā fide percipi. Quod deesse videatur, diuina suppleri benignitate. Non esse relinquendam ecclesiam, quæ mater nos ad vitā celestem genuerit, quæ Christo nuncupauerit, quæ prima nobis alimenta ad vitā præbuerit. Omnem magnis in rebus mutationē piculosam esse. Christum ecclesiæ suæ nunq̃ defuisse. Primum per se ipsum, mox per apostolos, deinde per patres doctrinam necessariam tradidisse, nullorum temporum

EVCHARISTIAE.

rum documenta non suggessisse. Præfecisse ministros cum potestate, quorū prima sit authoritas. His interpretationem verbi, dispensationem sacramentorum creditā, ab eisdem, non aliunde petendam esse. Hos quia homines sint, labi atq; errare posse, ecclesiæ coelitus prospici, huius doctorē dei spiritum inuocandum assidue, huic fidēdum esse. Non vitam clericorum puerſam, sed doctrinam sequendam esse. Orandum pro omnibus, vt cessent vitia, vindictam deo relinquendam esse. Hæc ita Buccere si fierēt hodie, aut si ante viginti annos a nouis concionatoribus facta fuissent, quantos videret ecclesia fructus? Q̄nto plus pacis & cōcordiæ Germania, q̄nto simulatū minus haberet? Non potest res salua esse, vbi deest concordia, nec quicquam nos arctius cōiungit quam mutua dilectio. Hæc vinculum est societatis ecclesiasticæ, hæc corporis huius, cuius caput est Christus, connexio. Quanto igitur studio hæc ipsa commendatur nobis in euangelio, quoties vox illa diuinæ charitatis inculcatur? Mandatum nouum do vobis, inquit, vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos, vt & vos diligatis inuicem. In hoc cognoscent omnes, quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis inuicem. Et, Hoc est præceptum meum, vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos, & Hæc mando vobis, vt di

Charitas
vin-
culū
vni-
tatis.

H iij ligatis

DE DISPENSATIONE

ligatis inuicem. Sed & vas illud electū dei quāta diligētia monet suos, vt diligant inter se, & vt alij p alijs solliciti sint, vt vitent schismata, vniuscūq; corporis in Christo integritatē seruent. Itaq; tanta commendatione charitatem extollit, vt illā oībus charismatis anteponere non dubitet. Obsecro vos, inq; ego vinctus in dño, vt ambuletis digni vocatione, qua vocati estis, cum omni humilitate & mansuetudine, cum patientia tolerātes inuicem per charitatem, studentes seruare vnitatē spīritus per vinculum pacis. Et alio in loco, Obsecro vos fratres per nomen dñi nostri Iesu Christi, vt idem loquamini oēs, & non sint in vobis schismata, sed sitis vnanimēs eadem mente, eadem sententiā & voluntate. Significatum est enim mihi, quod cōtentiones sint inter vos, & quod vnusquisq; vestrum dicat, ego sum Pauli, ego Apollos, ego Cephe, ego vero Christi. Num diuisus est Christus? Hec schismata Bucere iam tum erāt in ecclesia, sed leuiores, nec tantis de rebus, & tamen non ferenda videbantur Apostolo, quia ecclesiam perturbabāt, corpus Christi diuidebant. Quanto grauiora putas hodie suscitata esse? quanto cum periculo ecclesie? quanta cum iactura animarū fidelium? quanta diuinæ maiestatis offensione? Hic igitur vt excusationē vllam, vt causam recuperandi calicis quisq; prætendere conetur.

tur. Vtrum tandem grauius esse censes: carere poculi gustatione in communione eucharistiae: an vt de tota communione ecclesiae in periculum venias, gustando committere. Quid enim interest: cum nullis communices: an gustes cum paucis: cum vtrumuis facias, necesse sit, aut communicando cum multis a poculi gustatione abstinere: aut gustando cum paucis extra eorundem, qui abstinent, communionem esse. Neque hic recipio axioma vestrum, non ex numero multitudinis, sed ex societate piorum, communionem spectandam esse. Primum enim temeritatis est, affirmare de paucis, quod soli iusti sint, ceteros omnes condemnare. Deinde non vnius gentis aut sectae vnquam fuit catholica ecclesia, sed omnium locorum, personarum ac temporum. Agnoscis enim vim verbi, quid sit catholicum esse. Quero igitur ex te, num ante triginta annos calicis communionem habuerit Germania, Italia, Gallia, Anglia, Hispania, quam maiorem certe partem orbis Christiani esse, vel potius totum fere nomen Christianum, nemo est, qui negare possit. Quomodo igitur dicitis paucorum communionem catholicam esse: vniuersorum, qui sub illo nomine vere comprehenduntur, non esse: aut, non paucos a multis, sed multos a paucis, hoc est, catholicos, si deus placet, a Lutheranis secessisse. Sed de his suo loco, cum de ecclesia tibi responsura

spona

DE DISPENSATIONE

Epilo-
gus.

spondebimus. Nunc illud te Buccere etiam atq; etiam cogitare tecum, atq; ita, vt res postulat, reputare velim, quantum mali ex hac re suscitatum sit, quod contra receptam tanti temporis ecclesie consuetudinem aliquis docere atq; in vulgus proferre ausus sit, calicem male ademptum esse laicis, fraudem populo factam esse, sacrilegium in eucharistia maximum tanto tempore commissum. Quod si ita factum esset, tamen parci oportebat vnitati ecclesiasticae, consuli tranquillitati, nihil populariter, nihil turbulente agi tanta in re, sed referri ad publicum consilium, si quid statuendum reformandumue esset, illius prudentiam, illius auctoritatem expectari. Nunc autem quae, malum, ratio huc impulit: vt dum calicis vsum flagitamus intemperantius, non solum illum minime consequamur abiecta charitate proximi Christi corpore violato, sed etiam ecclesiae vnitatem, extra quam sacramenta nulla salubria esse possunt, perdiderimus? Sancti patres cum dissentirent interdum de magnis rebus, tamen huc nunquam progressi sunt, vt recederent ab vnitatem ecclesiae, in qua non suam modo, sed etiam vniuersorum salutem contineri non ignorabant. Lege, quae de hac re scribat diuus Cyprianus, quae Augustinus contra Donatistas. quanto hic odio grauet schismaticos, qui a communiōe catho-

EVCHARISTIAE.

catholicorum secesserant, quantis laudibus ferat Cyprianum, qui cum de rebaptizandis hæreticis cum tota Aphrica dissentiret a cæteris, tamen cõmunione eorum sibi minime relinquẽdam esse putarit. Huius tu sententias exquiris ad alendam discordiam in ecclesia? exempla negligis? Quæ hæc est cõstantia? Vtinam malles facere, quæ imitanda nobis diuus Cyprianus proposuit, quam verba de scriptis eius ad commoditatem tuã excerpere. Equidem vereor, ne multa in aduersarios scripserit Augustinus, quæ hodie in te actuos cõpetant. Quod tamen vtinam falsum sit. Neque enim aliud cupio atq; opto tibi, quam vt velis cõcordi animo atq; sententia nobiscum in vnitate catholica ita viuere, vt cœlesti cõmuniõẽ aliquãdo pariter frui possimus. Sed satis de dispensatione eucharistiæ, de qua si recte sentio, habeo hoc certe cum maxima parte nominis Christiani commune. sin minus, facile patiar me redargui & doceri modeste, id quod minime in cõfutatione tua abs te factum esse doleo. Equidem nunquam in hac quæstione peruicax fui, id quod testatur epistola mea, sed ab autoritate maiorum, catholicaque vnitate vt recederem, nunquam committendum esse putauĩ.

I DE